

Na druhé straně bylo proč stýskat nad *vlivem nových poměrů*, v nichž ani všichni kněží, natož pak „obecní Bratři“ neobstáli, jak Jednota očekávala. Kázeň se uvolňovala; byl stesk, že Bratři i Sestry odkládají prostý oděv, že chodí v neděli na trhy a tam pijí i tančí. A kněží nebyli dosti dbalí nápravy. Někteří, i B. Urban, přizpůsobovali se příliš životu luterských kněží. B. Urban se oženil, získal tak dům a mínil v něm šenkovat. On i jiní brali od lidu desátky. I B. Jírek se zdál Jednotě odcizeným: nejso v ní ještě knězem, přijal pověření biskupa Sperata, aby byl luterským farářem v Nidborku; jako schopný muž byl dokonce představen farářům svého okolí. Ve své farnosti dbal o kázeň. Ale v lidové církvi nemohl snad ani jinak nežli že — proti řádům bratrským — užíval k tomu světské moci. Nicméně zůstával Jednotě věren. R. 1554 přeložil její katechismus do němčiny a věnoval jej vévodovi Albrechtovi, aby Jednotu očistil od nepravdivých obvinění. I pověřili jej po čase také Bratři kněžstvím a přijali jej do Úzké rady [1557]. Ve službě Jednotě i pruské církvi zůstal v Nidborku do své smrti [1562]. Dlužno tu říci, že i prušti duchovní oceňovali bratrskou kázeň a kladli ji domácím za příklad. Vybízeli také své církevníky, aby Bratry napodobili zpěvem duchovních písní ve svých příbytcích. Do jisté míry tedy působili Bratři na své okolí, sami však ztráceli mnoho.

B. Mach, jenž řídil bratrské sbory z Dąbrowna, „muž v Jednotě veliký“, zemřel 16. dubna 1551. Byl první z Bratří, jemuž jeho pomocníci složili latinský náhrobní nápis [epitaf]. Do Prus byl Úzkou radou na jeho místo vyslán konsenior B. Jiří Ujec, jež téhož roku v létě uvedli v úřad konsenioři Husita a Ciklovský a vykonali zároveň v pruských sborech *visitaci*. Další doklad, že se Bratři i při členství v zemské církvi přece jen mohli organisovat svým způsobem, ač již právě tou dobou, v srpnu 1551, zemřel jejich přítel Speratus. Vedle B. Ujce zůstal v Prusích i B. Červenka. Visitace shledala ve sborech exulantů ony poměry, které jsme právě vylíčili, nadto pak velkou touhu vrátit se ne-li do Čech, tedy na Moravu, o níž šla do Prus pověst, že tam mají Bratři plnou svobodu. Někteří Bratři se domáhali návratu až bouřlivě. Úzká rada si byla vědoma, že by hromadný

příchod exulantů Jednotě v českých zemích jen uškodil, a také vévoda by nerad viděl náhlý odliv kolonistů. Poněvadž však bylo zřejmé, že Bratřím pobyt v cizině a v rozptýlení duchovně neprospívá a že do té doby v Prusích vévodských téměř nikoho pro Jednotu nezískali, byl dán pokyn, aby se ti, jimž tu je život zvláště obtížný, *nenápadně stěhovali na Moravu*. Jiní nacházeli místo v Polsku.

BRZY po příchodu Bratří vzplanul v Prusích spor, který od základu otřásl jednotou zemské církve v učení, na niž vůči Bratřím kladli tamní bohoslovci tak veliký důraz. Nový královecký profesor Ondřej Osiander, sám také vyhnaný z Norimberku v důsledku porážky evangelických knížat, jemuž byl vévoda Albrecht velmi nakloněn, rozvinul zde za prudkého odporu téměř všech luterských theologů celého Německa svůj názor na ospravedlnění. Ospravedlnění je prý založeno ve skutečném přebývání spravedlnosti Kristovy v člověku. Nové učení mělo vyvážit nebezpečí [špatně pochopeného] dogmatu o přičtené spravedlnosti a požadovalo skutečné posvěcení člověka. Ospravedlněný je podle Osiandra ten, kdo byl učiněn spravedlivým, nikoli jen za spravedlivého prohlášen. Božská milost působí v člověku skrze víru dobré skutky. Osiander chtěl trvat při zásadě spasení pouhou vírou a odmítal záslužnické pojetí skutků i součinnost člověka při díle spasení. A přece jeho učení, ovlivněné platonskou mystikou i katolisujícím pojetím spravedlnosti jako léku vlitého do člověka, oslabovalo určitost víry ve spasení z pouhé milosti. Kristus mu byl Prostředníkem jen svou božskou přirozeností. Svou božskou spravedlností přebývá v člověku a činí tak člověka spravedlivým.

Prudce probíhající spor se Bratři dotkl již tím, že jakýsi Bratr — snad pan Křinecký — ale pak i někteří kazatelé s osiandrovským učením souhlasili, jako by vyjadřovalo bratrské stanovisko. Zvláště když se vévoda stavěl na stranu Osiandrovu, bylo nasnadě vidět kladné stránky jeho kázání. Rozhodujícím Bratřím však se theologické spory zásadně přičily; dokonce už si byli vědomi, že není na nich, aby se dali strhnout jejich vášněmi,